

3. PRÍPRAVA NA MATURITU – GRAMATIKA

Štylistická rovina – slohové postupy – I V O R

1) **I – informačný slohový postup:** zdroj: odborná literatúra – štylistika, internet.

Funkcia a znaky informačného slohového postupu; slohové útvary/žánre: správa, oznámenie, plagát, pozvánka, inzerát, reklama, úradný list, hlásenie, pozvanie, zápisnica, správa o činnosti...

2) **V – výkladový slohový postup:** zdroj: učebnica 3.ročník SŠ (str. 9-32).

Funkcia a znaky výkladového slohového postupu; postupy a formy logického myslenia vo výkladovom slohovom postupe (indukcia, dedukcia, zovšeobecnenie, komparácia, konkretizácia, triedenie, analógia, objasňovanie, interpretácia, argumentácia – vysvetlenie pojmov.), rozdiel medzi pojmi: téza, hypotéza, premisa; vysvetlenie kauzality a kauzálneho reťazca. Slohové útvary/žánre: výklad (kompozícia výkladu, druhy, charakteristiky, rozdiel medzi ním a úvahou), odborný článok, štúdiá, dizertácia, prípadová štúdiá (charakteristika, kompozícia), rozbor (analýza) textu, projektová práca, SOČ, KOP, úvaha, glosa, stĺpček, komentár, esej (kompozícia, charakteristika)

3) **O – opisný slohový postup:** zdroj: učebnica 3.ročník SŠ (str.39-40), 2.ročník (str.8-21)

Funkcia a znaky opisného slohového postupu, druhy opisu (statický opis, dynamický opis, objektívny opis, subjektívny opis, jednoduchý, umelecký, odborný/náučný opis, charakteristika osoby (priama, nepriama, objektívna, subjektívna, skupinová, porovnávacia, individuálna), posudok, autocharakteristika – charakterizovať, vysvetliť, znaky, príklady. Opisné útvary a žánre v náučnom štýle (odborný opis, odborný referát, školský referát, tri úrovne študijného čítania)

4) **R – rozprávací slohový postup:** zdroj: učebnica 2.ročník SŠ (str. 6-7)

Funkcia a znaky rozprávacieho slohového postupu, rozprávanie v jazykových štýloch, druhy rozprávania, kompozícia umeleckého rozprávania (expozícia až rozuzlenie), kompozičné princípy umeleckého rozprávania.

INFORMÁCIE K MATURITNÝM SLOHOM

V maturitnom slohu sa hodnotia 3 oblasti: **vonkajšia forma** (4b), **vnútorná forma** (20b) a **celkový dojem**(4b). Slohových žánrov je 8, z toho dostanete na výber 4. Vonkajšia forma a celkový dojem sa pri každom žánri hodnotia rovnako. Práca by mala byť čitateľná a bez škrtenia (keď už, tak pekne do zátvorčky a preškrtnúť). Mäčkene a dlžne by mali byť rozoznateľné, rovnako aj rôzne písmená (r sa často podobá na s, ...). Ďalej by mala mať práca vnútorný a vonkajší okraj a grafické členenie textu na odseky (nový riadok, dva prsty). Čo sa týka celkového dojmu, sloh by mal na prvý pohľad zaujať (obsahovo aj graficky), nemal by obsahovať žiadnu propagáciu drog, fašizmu, nespoločenské a neľudské názory, vulgarizmy. Rovnako by nemal obsahovať nelogické názory (ak píšem, že nesúhlasím s predajom drog, tak v tom istom slohu nenapíšem, že som za ich voľný predaj).

Čo sa týka vnútornej formy, to už je horšie, pretože od každého žánru sa vyžaduje niečo iné. Patrí sem **obsah, kompozícia, jazyk, pravopis a štýl**. Málokto má v celom slohu menej ako 2 gramatické chyby, za čo dostane až 4 body, no keď už je tých chýb 15 a viac, za to je už bodov 0. Veľmi dôležité je dodržať žánr a neskĺznuť do iného (niekedy sa stáva, že sa spoja dva žánre, napr. rozprávanie s prvkami opisu alebo úvaha s charakteristikou), dodržať rozsah (minimálne strana a pol) a dodržať tému! Čiže keď píšem napr. o láske medzi mladými, tak neodbočím od témy tak, že budem písať o láske všeobecne.

A teraz už k jednotlivým žánrom:

Žánre, z ktorých sa vyberajú 4 na maturite:

ÚVAHA: musí byť subjektívna (vlastný názor); v 1. osobe jednotného alebo množného čísla; člení sa na úvod, jadro a záver; má obsahovať aktuálne názory (čiže keď napr. píšem o aktuálne politickej situácii, nebudem písať o ČSR); obsahuje príčinnno-následkové vety (keď napíšem, že som proti fajčeniu, mal by som uviesť aj dôvod tohto tvrdenia - to sa volá argumentácia); má byť originálna a nie fráзовitá; bolo by dobré použiť rečnícku otázku (spýtať sa sám seba niečo k téme), alebo využiť úvahový mostík (niekde v strede úvahy si pripomenúť tému slohu); využívať vety typu „myslím si“, „podľa môjho názoru“, „podľa mňa“, atď.

ROZPRÁVANIE: príbeh by mal mať pointu, mal by byť pútavý, mal by obsahovať ponaučenie alebo zaujímavý koniec; člení sa na úvod, jadro a záver s tým, že jadro by malo obsahovať zápletku, zauzlenie, vyvrcholenie, nečakaný obrat a rozuzlenie deja (napr. *Išiel som na svadbu, keď sa mi po ceste pokazilo auto. Keď som sa pozeral pod kapotu, ošpliechal ma okoloidúci kamión. Myslel som si, že zo svadby už nič nebude, no v tom som si všimol, že na druhej strane cesty je obchod s oblekmi. Kým prišla odťahová služba, kúpil som si nový oblek a pekne s prehľadom som svadbu stihol.*); má obsahovať minimálne dve priame reči (prehovor postavy z príbehu alebo vnútorný monológ); obsahuje veľa sloviess, častíc a je dobré napísať aj nejaké citoslovce. Využívajte retrospektívny alebo chronologický kompozičný postup.

VÝKLAD: objasňuje nejaký problém s využitím argumentov (keď niečo tvrdím, napíšem aj na základe čoho); na rozdiel od úvahy je objektívny (nie môj vlastný názor, ale to, čo som čítal, počul); napísať aspoň jeden citát a uviesť aj odkiaľ je (bibliografický odkaz - *HORVÁT, J. a kol. 1999. Anatómia a biológia človeka. 1. vyd. Bratislava : Obzor, 1999. 425 s. ISBN 80-07-00031-5.* - vám ISBN netreba, ostatné si vymyslíte, len nech to má tú formu), ale podľa mňa je jednoduchšie parafrázovať, čiže vlastnými slovami prerozprávať, čo niekto iný povedal (napr. *Na rokovaní vlády minister zdravotníctva poznamenal, že ...*); využíva 1. osobu množného čísla (napr. *Všetci dobre vieme, že ...*) alebo 3. osobu jednotného čísla (*Steve Jobs vždy tvrdil, ...*); má byť logický a obsahovať odborné slová.

CHARAKTERISTIKA OSOBY: vymenovať vlastnosti danej osoby z rôznych hľadísk (napr. čo o mne tvrdia spolužiaci, rodina a kamaráti); patrí sem vonkajšia charakteristika (výzor, postava, chôdza, tvár, vlasy, oblečenie, ...) a vnútorná charakteristika (povaha a vlastnosti - cholerik, introvert, optimista, vtipný, vážny, prísny, ...); najčastejšie sú prídavné a podstatné mená, príslovky a synonymá (napr. keď opisujem členov rodiny a všetci sú vysokí, tak na jedného použijem *vysoký*, na druhého *meria skoro dva metre*, na tretieho, že *má basketbalovú výšku*); môže byť priama (vymenovanie vlastností) a nepriama (povaha človeka vyplýva z jeho konania, napr. *vždy keď mám cez víkend voľný čas, pomáham otcovi v garáži a mame v kuchyni* - to znamená, že som pracovitý).

BELETRIZOVANÝ ŽIVOTOPIS: životopis formou príbehu; má obsahovať minimálne 5 faktov - narodenie, bydlisko, rodinné zázemie, škola, záľuby, ambície; členenie na úvod, jadro a záver s tým, že jadro rozčleniť na viac odsekov; má byť písaný v časovej postupnosti (čiže neskáčem od narodenia k strednej škole a potom zas do minulosti); má byť originálny (určite by som nezačínala vetami typu *Jedného krásneho slnečného dňa sa narodila moja maličkosť.*); dôležité je využitie umeleckých prostriedkov (prirovnania *vysoký ako stĺp*, zdobneniny *školička*, metafory, ...).

DISKUSNÝ PRÍSPEVOK: je subjektívno-objektívny (náš vlastný názor na základe aktuálnych poznatkov); má zaujať, presvedčiť a motivovať; je potrebné argumentovať; má byť logický; treba v ňom niekoho citovať (aj kebyže si to vymyslíte, tak to nevadí, ide o to, že tam bude citát v úvodzovkách); členenie na oslovenie, úvod,

jadro, záver a poďakovanie; využívať skôr zložené súvetia a rôznu modalitu viet (oznamovacie, opytovacie, rečnícke, zvolacie vety); má byť v 1. osobe jednotného alebo množného čísla.

SLÁVNOSTNÝ PREJAV: subjektívno-objektívny (náš názor a pohľad na vec, no aj so všeobecným postojom, napr. na stužkovej povieme aj to čo si myslíme my, aj to, čo ostatní spolužiaci ako celok); členenie na oslovenie, úvod, jadro a záver; má obsahovať emocionálne prvky (také tie dojímavé "keci"); má zapôsobiť na toho, komu je venovaný; má byť originálny; napísať nejaké exemplum (krátky mravnostný príbeh), aforizmus (stručný výrok s vtípnou myšlienkou, napr. „Povedz mi, čo si o mne myslíš a ja ti poviem, či to neboli tvoje posledné slová.“), okridlený výraz (výrok, ktorý patrí nejakej literárnej alebo historickej postave, napr. „Byť či nebyť.“).

UMELECKÝ OPIS - je subjektívny; na rozdiel od charakteristiky opisuje nejakú vec, prírodný úkaz, miesto, mesto, atď.; opisujeme od celku po detaily; častý je viacnásobný vetný člen (napr. *moja izba je veľká a útulná*); ďalej sú časté prídavné mená a podstatné mená, príslovky, synonymá a hlavne umelecké jazykové prostriedky (*zurčiaci potôčik, v mojej posteli sa spí ako v obláčiku, ...*).

Maturitné témy za posledné roky:

- „Veľkosť každého človeka sa meria jeho stratou.“ Alfred de Vigny (Úvaha o (ne)schopnosti človeka uvedomiť si vlastné šťastie)
- Ten pohľad mi vyrazil dych (Rozprávanie)
- Umenie dokáže človeka zmeniť (Diskusný príspevok)
- Základným predpokladom ľudského spolunažívania je komunikácia (Prejav pri príležitosti otvorenia školského týždňa tolerancie)
- „Budeme sa prepadat' od hanby, keď si spomenieme, na čo sme sa pozerali, čo sme čítali a čo sme počúvali.“ Boris Filan (Diskusný príspevok o súčasných hodnotách)
- Nemám ju rád/rada, ale musím s ňou žiť (Charakteristika personifikovanej vlastnosti)
- Výdobytky medernej techniky – ovládame my ich alebo ony nás? (Úvaha)
- Som jednoducho smoliar (Fiktívny beletrizovaný životopis)
- Táto ulica mi je známa (Umelecký opis)
- Blogeri sú obrazom spoločnosti (Diskusný príspevok)
- „Máme dosť ľudí, čo vravia, aké to je – no zišli by sa takí, čo by povedali, aké to môže byť.“ Robert Orben (Úvaha)
- Gaudeamus igitur (Rozprávanie o mojej ceste k dospelosti)
- Úroveň spoločnosti sa posudzuje podľa toho, ak o sa dokáže správať voči svojim najbezbrannejším (Diskusný príspevok)
- Môj svet (Umelecký opis školy)
- Bol by Holden Caulfield prototyp mladého rebela dnes? (Úvaha)
- Hovorí o mne... (Charakteristika osoby)
- „Myslíte, že v horách je vzduch bez chemikálií, keď komíny sú vysoké? A ste si istí, že voda z prameňa je pramenitá?“ J.Zambor (Úvaha)
- Ťapákovci v nás a okolo nás (Diskusný príspevok)
- Odišiel/Odišla som, hoci som mal/mala zostať (Rozprávanie)
- AJ zima má svoje čaro (Umelecký opis)
- Dôkaz mojej dospelosti (Rozprávanie)
- Volám sa Jozef Mak (Beletrizovaný životopis)
- Ako správne zvládnuť stres? (Úvaha)
- Don Quijote 21.storočia (Charakteristika)
- Slávnostný prejav pri príležitosti 100.výročia založenia knižnice.
- Človek, od ktorého sa mám stále čo učiť (Charakteristika osoby)
- Tuším, kam kráča ľudstvo. Premýšľam, kam mám kráčať ja. (Úvaha)
- Miesto, kam sa stále rád vraciam. (Umelecký opis)